

Temel Arapça Öğretimindeki Zorlukları Çözmede Bir Öneri Olarak Beş Kalıp Modeli

Mustafa KAYAPINAR¹

Öz

Anadili Türkçe olan öğrenciler Arapça öğrenirken Arapça-Türkçe arasındaki farklılıklardan kaynaklanan birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. İsim cümlesi, sıfat ve izâfet terkipleri, öğrencilerin ayırt etmede zorlandıkları, nahivle ilgili zorluklar kapsamına girmektedir. Yabancı dilin mantığına uygun hazırlanmış görsel nitelikli materyal kullanımının söz konusu zorlukları azalttığı belirtilmektedir. Beş Kalıp tablosu **صِرَاطٌ** ve **مُسْتَقِيمٌ** isimleri ile oluşturulmuş, Türkçe anlam ve yapı isimleri ile birlikte isim cümlesi, belirli sıfat tamlaması, belirsiz sıfat tamlaması, belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlamasını içeren, görsel niteliği ön plana çıkan ve uygulamaya yönelik bir ders materyalidir. Beş Kalıp adını verdiğim model, öğrencilerin Beş Kalıp tablosunu ezberlemeleri, Kur'an-ı Kerim'deki bazı sûrelerde bu terkipleri bularak çeşidini tespit etmelerini, böylece dile aşinalık kazanmalarını hedeflemektedir. Modelimizde 1.kalıp olan isim cümlesi mübteda-haberdan oluşan bir isnâd terkidir. Muzaf-muzaf ileyhten oluşan 2 ve 3. kalıp durumundaki izâfet terkipleri ile mevsûf -sıfattan oluşan ve 4. ve 5. kalıbı oluşturan sıfat terkipleri ise isnâd harici terkipler kategorisinde yer almaktadır. Nahiv literatürüne göre terkip unsurlarının sıralaması mübteda-haber, muzâf-muzâf ileyh ve mevsûf -sıfat şeklindedir. Yaygın kullanıma göre mübteda marife, haber ise nekredir. Nahiv kaynaklarında isim cümlesi, izâfet terkipleri ve sıfat terkipleri konuları birbirinden bağımsız ele alınmış ve terkipler arasında karşılaştırma yapılmamıştır. Modelimizde ise terkipler birlikte ve karşılaştırma yapılabilecek bir düzenleme içerisinde verilmektedir. Modelin etkisini tespit etmek için bir test uygulaması yapılmıştır. Teste katılanlar Beş Kalıp Modelini öğrenmiş olan deney grubu ile öğrenmemiş olan kontrol grubundan oluşmaktadır. 369 ilahiyat fakültesi hazırlık sınıfı öğrencisine 20 adet çoktan seçmeli soruluk bilgi testi uygulanarak, veriler toplanmıştır. Bunların 202'si Beş Kalıp Modeli'ni öğrenmeyen, 167'si ise öğrenenlerden seçilmiştir. Öğrencilerin teste vermiş oldukları cevaplar 100 puan üzerinden hesaplanmış; öğrencilerin cinsiyet, metot alma durumu ve öğrenim gördüğü üniversite bulguları üzerinden analizler yapılmıştır. Metot alan öğrencilerin ortalaması 65, almayan öğrencilerin ortalaması 50'dir. Bu ise Beş Kalıp Modeli'nin Arapça öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belâgati, Arapça Öğretimi, Nahiv, Terkip, Beş Kalıp Modeli.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâgati Anabilim Dalı, mustafakayapinar@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0001-9547-277X>

The Model of Beş Kalıp as a Suggestion to Solve Challenges in Basic Arabic Teaching

Abstract:

Students whose mother tongue is Turkish have some difficulties when learning Arabic, resulting from the differences between Arabic and Turkish. The noun clause, annexed and adjective composites are included within the syntax of difficulties related to the students, which the students have difficulty in distinguishing. It is stated that the use of visual materials prepared in accordance with the logic of the foreign language reduces these difficulties. The Table of Beş Kalıp is a lecture material created with the names *صِرَاط* and *مُسْتَقِيم*, including the Turkish word for the meaning and structure, along with the noun clause, annexed and adjective composites. The model I named as Beş Kalıp aims to help students memorize the The table of Beş Kalıp, find their composition in sura in the Qur'an, and identify their varieties, thus gaining familiarity with the language. The first phrase in our model is an referential composite consisting of a primate and predicate. In the category of 2 and 3 molds consisting of annexing-annexed-containing qualified and adjective compositions consisting of seasonal-adjective and 4 and 5 molds are in the category of non-isnad. According to the syntax literature, the ordering of the components is in the form of primate-predicate, annexing-annexed, and qualified-adjective. Subject is definite, predicate is indefinite. In syntax sources, noun clause, annexed and adjective composites are handled independently and no comparison is made between the compositions. In our model, the compositions are given together and in an arrangement that can be compared. A test application was carried out to determine the effect of the model. The participants of the test consisted of the experimental group that learned the Beş Kalıp Model and the control group that did not. Data were collected by applying 20 multiple choice question tests to 369 theology faculty preparatory class students. Of these, 202 were selected from those who did not learn the The Model of Beş Kalıp, while 167 were selected from the learners. The answers given by students to the test were calculated over 100 points; analyzes were made on the gender, method taking status and university findings of the students. The average of the students who took the method is 65, and the average of the students who did not, was 50. This shows that The Model of Beş Kalıp is effective in teaching Arabic.

Key Words: Arabic Language Rhetoric, Arabic Teaching, Syntax, Linguistic Composition, The Model of Beş Kalıp

Giriş

Arapçayı öğrenmeye başlayanların çokça karıştırdıkları bazı gramer yapıları vardır. İsim cümlesi, isim tamlaması ve sıfat tamlaması bunlardandır. Beş Kalıp Modelinin amacı, iki ismin yan yana gelerek oluşturduğu beş terkibi tek bir resim halinde sunmak, böylece öğrencinin bu terkipler arasındaki nüansları görme ve Arapça metinde teşhis etme melekelerini kazanmasını sağlamaktır. Yani aralarındaki nüansları bir tablo halinde öğrenciye sunmaktır.

Öğrencilerin Arapça öğrenme konusunda yaşadıkları problemlerden birisi metinlerde geçen terkipleri doğru teşhis edememek, birbirine karıştırmak ve neticede Arapça metinleri doğru bir şekilde tercüme edememeleridir. Görsel algının ağırlık kazanması ile birlikte öğrenci, yazılı bilgileri algılama ve anlamada gerilemektedir. Bundan dolayı Arapça gramer öğretiminde, başlangıç seviyesinde mümkün mertebe görsel malzeme, şema, özetleyici şablon ve tablolara daha çok yer vermek gerekir. “Beş Kalıp” modeli farklı seviyedeki yüzlerce öğrenciye uygulanmış ve olumlu neticeler elde edilmiştir. Bu model Arapça ile ilk kez karşılaşan kişilerde olumlu duygu ve tutumları geliştirecektir.

1. Anadili Türkçe Olan Öğrencilere Temel Arapça Öğretimindeki Bazı Zorluklar

Anadili Türkçe olan öğrenciler Arapça öğrenirken dil ailesi, alfabesi, yazma yönü, içerdiği sesler vs. farklılıkları gibi dilsel, öğrenci, öğretmen, kitap, yöntem gibi dil dışı etkenler sebebiyle Arapçayı temel düzeyde öğrenirken çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bu konuda dilbilimsel açıklamalar da yapılmaktadır. Bu bağlamda iki dil arasındaki “yapısal soyağacı” farklılığı sebebiyle Türkçenin “merkezcil”, Arapçanın ise “merkezkaç” yapıda oldukları, bundan dolayı öğrencilerin zorluk yaşadıkları belirtilmektedir (Gündüzöz, 2010).

Ana dili Türkçe olan öğrencilere Arapça öğretiminde karşılaşılan zorluklar, dille doğrudan ilgili olanlar ve dil dışı zorluklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Dıyâb, 2012, ss. 30-50).

Dille doğrudan ilgili olan zorlukları ses, Arapça yazı, anlam, okuma ve nahivle (gramer) ilgili zorluklar olarak sıralayabiliriz. Metinlerin harekesiz okunması ile ilgili zorluklar, Arapça terkiplerin doğru hareke ile okunması ile bağlantılı olarak okuma zorlukları kapsamındadır.

Öğrencilerin nahivle ilgili yaşadığı çok sayıda zorluk bulunmakla birlikte, beş kalıp/terkiplerle alakalı olanlar şu şekilde sıralanabilir:

Arapçadaki cümle yapısı ile Türkçedeki cümle yapısının birbirinden farklı olmasına bağlı problemler (Cangir, 2001, s. 24): Arapça isim cümlesinde haberin mübtedaya cinsiyet, sayı bakımından uyma zorunluluğu ile Türkçe isim cümlesinde özne çoğul olsa da yüklem tekil gelmesi durumu terkipler konusunu da kapsar.

İ’rab problemi: Hareke sistemi ve buna bağlı olarak kelimelerin cümle içerisindeki konum ve görevlerine göre sonlarında bulunan i’rab alametlerinin değişmesi, Arapçaya özgü bir hususiyettir. Anadili Türkçe olan öğrenciler için bu, Arapçayı öğrenmede karmaşık bir durum ortaya çıkarmaktadır. Arapça ile ilk karşılaşmasında, böyle değişken bir durumla karşılaşan öğrenci karamsarlığa düşebilmektedir. İrab problemi müstakil bir problem değil, başka problemlerle bağlantılı kompleks bir problemdir (Dıyâb, 2012). Mübteda-haber, mevsûf-sıfat arasındaki i’rab uyum zorunluluğu, izâfet terkiplerinde muzâf ileyhin sonundaki alametin cer halinde olması durumu, terkiplerle ilgili zorluklardır.

Nekre-Marife meselesi: Türkçe’de eşdeğeri bulunmayan bu hususiyet de Arapça öğrenmeye başlayan öğrencilerde kafa karışıklığına yol açmaktadır. İsimlerin ne zaman nekre, ne zaman marife okunacağı hususu bir kısmı belâgatle da alakalı olan birçok konuyla irtibatlıdır (Dıyâb, 2012, s. 33). Mübtedanın marife, haberin nekre gelmesi, sıfatın mevsûf a belirlilik açısından uyma zorunluluğu, öğrencilerin bu kapsamda karşılaştıkları zorluklardandır.

Müzekker-Müennes problemi: Birçok dilde olduğu gibi Türkçede de bütün isimleri kapsayacak şekilde müzekker-müennes ayrımı yoktur. Dolayısıyla bu duruma yabancı olan öğrenci zorluk yaşamaktadır. Bu problem, konumuz içerisinde bulunan isim cümlesi ve sıfat tamlamalarını da kapsamaktadır. Çünkü her ikisinde de cinsiyet uyumu zorunludur.

Muzâf-muzâf ileyh, mevsûf-sıfat meselesi: İzâfet terkipleri ile sıfat terkiplerini ayırt etmede öğrenci zorluk yaşamaktadır. Zira hem sonlarındaki harekeler hem de tamlama unsurlarının iki dildeki sıralama farklılığı, öğrencinin zihnini karıştırmaktadır (Cangir, 2001, s. 35).

2. Beş Kalıp Modeli

Görsellik, öğrenme sürecini olumlu yönde etkilemektedir (İpek, İsmail, 2003, ss. 68-76). *“Bilgilerin görsel unsurlar halinde sunulması konunun daha iyi kavranmasına ve akılda kalıcı olmasına yardımcı olmaktadır.”* (Benli, 2016, s. 63) *“Görsel materyal yardımı ile öğrenci dilsel kodları çözer... Yabancı dil öğretiminde görsel materyalin işlevi ve kullanımı önem taşımaktadır”* (Özdemir, 2019, s. 33). Bu husus Arapçanın öğretimi için de geçerlidir.

“Görsel-işitsel araçlar; sunumu basitleştirmek, düşünmeyi canlandırmak, önemli noktaları vurgulamak, karşılaştırma yapmak, ilişkileri göstermek, yeni kavramları ve detayları açıklamak, varlıkların nitel boyutlarını sergilemek, amacıyla kullanılırlar. Bu materyaller öğrenenlerin

dikkatini çekme, farklı bakış açıları sağlama özelliklerinden dolayı eğitimsel faaliyetlerde kullanılmaktadır. Bu araçların sınıf ortamında kullanılması gerektiğinin bilinmesi gereklidir” (Çelik, 2010, s. 41).

Başlıca görsel materyaller resim, video, fotoğraf, illüstrasyon, afiş, şema, tablo, poster, kartpostal, karikatür ve broşürdür (Çelik, 2010, s. 41; Yanpar, 2007, s. 9). Bu materyallerden tablo ise, “Birbirleriyle ilgilerine göre düzenlenerek yazılmış şeylerin hepsidir” (*Büyük Türkçe Sözlük*, 2005, s. 1881).

Beş Kalıp da Arapça metinlerde karşılaşılan üç temel terkinin, aralarında nüanslar bulunan beş muhtemel biçimini, birlikte ve bir resim bütünlüğünde sunan, görsel algılara hitap edecek tarzda hazırlanmış bir tablodur.

2.1. Beş Kalıp (الأقسام الخمسة) Tablosu

Öğrencilerin terkipleri ayırt edebilmesi için tasarlanmış olan Beş Kalıp Modelinin merkezinde beş farklı terkipten oluşan görsel öğretim materyali niteliğindeki Beş Kalıp Tablosu yer almaktadır.

Tablo 1: Beş Kalıp Tablosu

Beş Kalıp الأقسام الخمسة

	Arapça Terkip	Türkçe Anlamı	Yapı İsmi
1. Kalıp (Terkip)	الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ	Yol dosdoğrudur.	İsim cümlesi
2. Kalıp (Terkip)	الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ	dosdoğru yol	Belirli sıfat tamlaması
3. Kalıp (Terkip)	صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	dosdoğru bir yol	Belirsiz sıfat tamlaması
4. Kalıp (Terkip)	صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ	dosdoğrunun yolu	Belirtili isim tamlaması
5. Kalıp (Terkip)	صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٍ	bir dosdoğrunun yolu	Belirtisiz isim tamlaması

Beş Kalıp tablosu, Arapça صِرَاطٌ ve مُسْتَقِيمٌ kelimelerinin farklı birleşiminden oluşan beş farklı terkipten oluşmaktadır.

Modele, “Beş Kalıp” isminin verilme gerekçesi şudur: Aynı ikili ismin yan yana gelerek muhtemel beş terkip olması ve “kalıp” kelimesinin öğrenci zihninde yapacağı kullanışlı, pratik araç algısıdır. Buna الأقسام الخمسة denilmesinin sebebi ise aksâm-ı sitte ve aksâm-ı seb’a gibi Arap nahvinin klasik terimlerini çağrıştırmak suretiyle kolay benimsenmesinin beklenmesidir.

Seçilen bu iki kelimeye öğrenciler aşinadır. Bu iki kelime (صِرَاطٌ ve مُسْتَقِيمٌ), Fâtiha suresinde ikinci kalıp/terkip formunda geçmektedir. Kur’an’da beş kalıbın diğer formları da mevcuttur. Bir diğer sebep ise duygusal bağlamda kendisini göstermektedir. Zira Sırât-ı Mustakîm, İstiklal Marşı şairimiz, merhum Mehmet Akif Ersoy’un uzun yıllar yayınlamış olduğu gazetenin de adıdır (Efe, 2008.).

Çok kullanılması hasebiyle birinci kalıp olarak getirilen kalıp (الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ), isim cümlesidir. Belirli sıfat tamlaması (الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ), ikinci sıraya yerleştirilmiştir, zira isim cümlesi ile arasında küçük bir fark mevcuttur; birinci kalıbın ikinci ismi ال sız gelmiştir. Öğrenci, art arda gelen birinci ve ikinci kalıpları birlikte algıladığında aradaki farkı görsel açıdan kolayca kavrayabilecektir. Üçüncü kalıp (صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ) belirsiz sıfat tamlamasıdır. 2. ile 3. kalıp arasındaki şekilsel fark, ikinci kalıpta bulunan her iki ismin başındaki ال takısı, üçüncü kalıpta yoktur. Her ikisi de nekredir. Dördüncü kalıp (صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ) belirtili isim tamlamasıdır. Diğerlerine oranla daha az kullanıldığı

için beşinci sıraya yerleştirilen (صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ) ise belirtisiz isim tamlamasıdır. Dördüncü ve beşinci kalıplar arasındaki tek fark, beşinci kalıptaki ikinci ismin nekre olmasıdır.

Arapça terkipler Türkçe karşılıkları ve Türkçe gramer sistemindeki yapı isimleri ile birlikte verilmiştir. Böylece öğrencinin terkipleri resim bütünlüğü içerisinde kavraması hedeflenmiştir.

Beş Kalıp Modeli uygulanırken şu aşamaların dikkate alınması önem arz etmektedir:

a. Arapça ile ilgili, okuma-yazma dışında dilbilgisi bakımından bir bilgiye sahip olmayan öğrenciye -terkiplerin iki isimden oluşması nedeniyle- önce isim konusu ana hatlarıyla kavratılır. Bu kapsamda belirlilik açısından marife-nekre ayrımı, cinsiyet açısından müzekker-müennes ayrımı ve sayı bakımından müfred-müsennâ-cemi ayrımları verilir. Beş Kalıp'a dönüştürülmesi tasarlanan iki isimden ikincinin sıfat özelliği olan, müştak (ism-i fâil, i-smi mefûl, sıfat-ı müşebbehe, ism-i tafdîl, ism-i mensûb vb.) bir isim olması gerektiği vurgulanır. Aksi takdirde, ikinci ve üçüncü kalıp/terkip oluşturulamayacağı açıklanır.

b. Tablo üzerinden sorular sorarak terkipler arasındaki farklar sorgulanır. Böylece öğrencilerin, resim-şekil olarak aralarındaki nüansları fark etmesi sağlanır.

c. Öğrenciden bazı sûreleri ve ders kitaplarındaki metinleri tarayarak beş kalıp/terkip örneği bulmaları istenir. Bu aşamada öğrencilere, karşılaştıkları terkiplerin türü fark ettirmeye çalışılır.

d. Öğrencilerden buldukları terkipleri, diğer terkip türlerine dönüştürmeleri istenir. Örneğin üçüncü kalıp/terkip olan عَذَابٌ أَلِيمٌ ibaresini, geriye kalan diğer dört kalıp/terkibe dönüştürür. Tabloyu Türkçe anlam ve yapı ismi ile birlikte yazması veya söylemesi istenir.

Beş Kalıp modeli, uygulama ve pratiği hedefleyen bir çalışmadır. Maksat, öğrencinin bu terkipleri basit bir yöntemle ayırt etmesini sağlayarak ona Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Arapçaya çeviride, Arapça konuşmada, kompozisyon yazmada işlevsel bir beceri kazandırmaktır.

Kanaatimize göre öğrenciler kelimelerin anlamını bilmeseler dahi iki ismin yan yana gelerek oluşturduğu terkibi tanıyabilmektedirler. Bu, öğrencinin motivasyonunu, Arapçaya karşı ilgi ve sempatisini artırmaktadır.

3. Klasik Nahiv Literatüründe Terkiplerle İlgili Bilgiler ve Sunuş Şekilleri

Beş Kalıp Modelindeki unsurlar birer nahiv terkididir. Beş Kalıp Modelinin muhtevasının kavranması için klasik nahiv literatürü çerçevesinde söz konusu terkiplerin boyutlarının ortaya konması gerekmektedir.

Nahiv kitaplarında terkiplere, terkip, mu'rab, mebnî, alem, izâfet, sıfat, aded, nidâ gibi birçok başlık altında rastlanır.

Terkip (تَرْكِيب), sözcük olarak tefrîk'in (تَفْرِيق) zıddıdır ve bir şeyi bir şeye katmak, eklemek, birleştirmek; birbiri üzerine yerleştirmek (الجمع و الضم), yükselmek, deve, at vb. bineklere binmek (العلو والاعتلاء), bir kelime oluşturmak için basit harflerin bir araya getirilerek düzenlenmesi (النظم), farklı şeyleri tek bir şey oluşturmak için bir araya getirmek anlamlarındadır (Fîrûzabâdî, 2005, s. 91; İbn Manzûr, t.y., s. 428, 433; Curcânî, Ali, 1983, s. 56).

Bir terim olarak "terkib", "vaz' ile anlam ifade eden mürekkeb lafız" (İbnu'l-Useymîn, 2005, s. 9) ve "İki veya daha fazla kelimedden telif edilmiş sözdür" (Galâyeynî, 1993, s. 19) şeklinde tanımlanmaktadır.

Nahivciler terkipleri, unsurları arasındaki ilişkiye göre üçe ayırmışlardır (Tehânevî, 1996, s. 12; Abbâde, 1984, s. 49, 50). İsnâd terkibi, unsurları arasında aslî bir isnâd bulunan, müsned-müsned ileyhten oluşan terkiptir (İsnâdla ilgili daha geniş bilgi için bk. Lugerâm, 2011, s. 5, 6;

Abbâde, 1984, s. 50; İbn Fâris, 1994.; Enîs, 1978, s. 318; Zemahşerî, 1998; s. 51; Hasan, 2006, s. 193; Teftâzânî, 2008, s. 190; Samerrâî, s. 27).

İsnâd terkibi cümle ile eşanlamlıdır. İsim ve fiil cümlesi isnâd terkibi kapsamındadır. Beş Kalıp'ın 1. terkibi isim cümlesi olduğundan bir isnâd terkidir. Takyîdî terkid, iki unsuru arasında kayda bağlı bir ilişki bulunan terkiptir. Bu kayıt, izâfetle olursa izâfet terkibi, sıfatla olursa sıfat veya vasfî terkid adını alır. Beş Kalıp tablosundaki 2., 3., 4. ve 5. kalıplar bu kategori içerisindedir. Takyîdî ve isnâdî olmayan terkid ise harfî cer-mecrûr, خمسة عشر gibi tazammunî, بعلمك ve حضر موت gibi mezcî, سيويه gibi savtî terkipleri içerir (Sâmerrâî, 2007, s. 7). Kaynaklarda terkiplerin türleri ile ilgili olarak farklı tasnif ve isimlendirmeler de mevcuttur (Galâyeynî, 1993, ss. 19-23; Abbâde, 1984, s. 50).

İsnâd terkibi olan cümle iki temel rükünden oluşur: Müsned, müsned ileyh. Bunlar olmaksızın cümle oluşamaz. Bu konu da nahiv kitaplarında tafsilatlı olarak yer almaktadır (Sîbeveyh, 1988, s. 23; Lugrâm, 2011, s. 5; Zemahşerî, 1990, s. 15; Suyûtî, t.y. s. 33; Enbârî, 1999, s. 75; Hamevî, 2009, s. 1; Sâmerrâî, 2007, s. 16; Ayle, 2015, s. 21).

3.1. İsnâd Terkibi/Cümle Çeşitleri:

Cümle farklı açılardan tasnif edilmiştir. Cümlenin başlangıcı göz önüne alınarak isim cümlesi-fiil cümlesi şeklinde yapılmıştır. Buna göre, زيد قائم – زيد قام gibi isimle başlayan cümleler isim cümlesi; قام زيد gibi cümleler ise fiil cümlesidir (Hamevî, 2009). İbn Hişâm buna bir üçüncü tür olarak zarf cümlesini eklemiştir. زيد عندك زيد ve أفي الدار زيد gibi zarf veya câr-mecrûr ile başlayan cümleye zarf cümlesi adını vermiştir (İbn Hişâm, 2005, s. 3).

3.1.1. İsim Cümlesi: İsim cümlesi mübteda (özne) ve haberden (yüklem) oluşur. زيد قائم - زيد أبوه gibi cümleler, isimle başlamışsa genelde isim cümlesidir (Hamevî, 2009).

Mübteda, lafzî âmillerden arınmış merfû isimdir (Necdî, t.y.). Arapçada isim cümlesi normalde Mübteda ile başlar. Bazı durumlarda haber öne geçer. Mübteda marife, haberse nekredir. Yalın isim cümlesinde mübteda ile haber birbirine üç hususta uyum sağlamalıdır: Sayı (müfred-müsennâ-cemi), cinsiyet (müzekker-müennes) ve i'rab (sonundaki alamet). Mübteda, tek kelime veya tamlama (isim veya sıfat) şeklinde farklı türde olabilir. Haber de müfred veya cümle şeklinde olabilir. Burada müfred teriminden kastedilen, cümle olmayandır. Yine müfred haberler, tek kelime veya tamlama olarak gelebilirler. Tamlamalar da isim tamlaması veya sıfat tamlaması şeklinde bulunabilir. "Mübtedada aslolan الكتاب gibi marife olmasıdır" (İbn Yaîş, 2001, s. 224).

Mübteda ve haberin merfû olması, ref'eden âmillere, mübteda ve haberin önce veya sonra gelmesi, isim cümlesi başlığı altında ele alınan konulardandır. Bunlarla ilgili olarak kaynaklar çok detaylı değerlendirmelerde bulunmuşlardır (İbnu'l-Hâcib, 2010, s. 15; Muberrred, 2010, s. 127; Serrâc, 1983, s. 84; Lugrâm, 2011, s. 24).

Mübtedanın, sarîh mübteda ve müevvel mübteda olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır (Lugrâm, 2011, s. 18).

Haber, başka bir isme isnâd edilmiş merfû isimdir. Lafzî âmil (mübteda) sebebiyle merfû olan isimdir. "Mübtedaya isnâd edilen ve ondan söz edilen şeydir (İbn Cinnî, t.y., s. 26). Haber, müfred ve cümle olmak üzere iki kısma ayrılır (Enbârî, , 1999, s. 72).

Haberin çeşitleri hakkında kaynaklarda detaylı bilgiler yer almaktadır. Haber, mübtedaya müfredlik, müzekkerlik ve diğer hususlarda uyum sağlar (İbni Cinnî, t.y. ss. 26-28; Necdî, t.y. s. 50,71; Serrâc, 1983, s. 85).

3.2. İsnâd İlişkisi Olmayan Terkipler

Konumuz kapsamında olanlar, izâfet ve sıfat terkipleridir.

3.2.1. İzâfet Terkibi: Nahivde isim tamlamasına izâfet adı verilmektedir. Tamlanan'a muzâf, tamlayana ise muzâf ileyh denir. Türkçede önce tamlayan sonra tamlaman gelir. Arapçada ise önce tamlanan sonra tamlayan gelir. Muzâfın başına harf-i tarif gelmez, sonunda da tenvin bulunmaz. Bu aslında cins isimler için muzâf unsuruna özgü bir durumdur. Zira cins isimlerin başında ya harf-i ta'rîf bulunur ya da sonunda-bazı istisna durumlar hariç- tenvin bulunur. Muzâf ileyh ise harf-i ta'rîfli veya harf-i ta'rîfsiz gelebilir. Harf-i ta'rîfli olduğunda "belirtili isim tamlaması", harf-i ta'rîfsiz yani nekre olduğunda ise "belirtisiz isim tamlaması" olur. Bu ikisinin Türkçeye çevirisi de farklıdır. Örneğin: حديقَةُ الواسعة "genişin bahçesi", حديقَةُ واسعة "bir genişin bahçesi" şeklinde çevrilmektedir.

Sözcük olarak izâfet, isnâd etmektir. Terim olarak ismin bir başka isme isnâdıdır. İzâfetin yapısı ile ilgili geniş bilgi için bk. (İbn Hişâm, 1984, s. 421).

"İzâfet ل anlamındaki izâfet ve مِنْ anlamındaki izâfet şeklinde iki çeşittir. Örneğin غلامٌ زيدٌ yani غلامٌ لزيد ve غلامٌ لزيد ثوبٌ مِنْ خَزْرٍ yani ثوبٌ مِنْ خَزْرٍ (Enbârî, 1999, s. 80, 206; Muberrred, 1997, s. 136).

3.2.2. Sıfat Terkibi: "Sıfat, mevsûf olan isme, onu cilalama/gösterme (تجلية) ve tahsîs (تخصيص) amacıyla tâbi' olan lafızdır. Nahiv kitaplarında sıfat terkibi olarak da takdim edilen sıfat tamlaması temelde iki unsurdan meydana gelmektedir: Mevsûf ve sıfat. Basit bir sıfat tamlamasında sıfat mevsûfuna dört başlıkta uyum sağlamak zorundadır: Belirlilik(marife-nekre), cinsiyet(müzekker-müennes), sayı (müfred-müsennâ-cem'i) ve i'rab (sonundaki alamet) (Sîbeveyh, 1988, s. 421). Marife, marife ile nitelenir. Nekre ise nekre ile nitelenir. Nekre için جاءني هذا زيد العاقل و رأيت زيدا العاقل و مررت بزيدا العاقل و رأيت رجلاً عاقلاً و مررت برجلٍ عاقلٍ örneği verilebilir. Sıfat tamlaması, her iki unsur da marife olduğunda "belirli sıfat tamlaması", nekre olduğunda ise "belirsiz sıfat tamlaması" olur. Bu durumda Türkçe çevirisi de farklılık arz eder. Mesela, حديقَةُ واسعة ve حديقَةُ واسعة kelimelerinden oluşan belirsiz sıfat tamlaması حديقَةُ واسعة "geniş bir bahçe" şeklinde çevrilirken; belirli sıfat tamlaması الحديقَةُ الواسعة ise "geniş bahçe" şeklinde çevrilmektedir. Arapçadan Türkçeye çeviri çalışmalarında bu önemli bir ayrımdır (İbn Cinnî, t.y., s. 83).

Belirli sıfat tamlaması (2. kalıp) ve belirsiz sıfat tamlaması (3. kalıp) hakkında şu bilgiler verilmektedir:

"Marifeleri izah: Men'ût marife olursa na'tin misyonu, onu daha çok parlatmaktır. Bu sebeple şöyle deriz: 1927 العقاد الكاتب مفكر عظيم أجاد كتابة العبقريات الإسلامية شوقي الشاعر لُقِبَ بأمير الشعراء سنة 1927 Nekreleri tahsis: Men'ût nekre olursa na'tin misyonu, müphemliğini azaltmak ve bir tür vuzûha yaklaştırmak anlamında tahsîs etmektir. Örneğin, "يحتاج العلم إلى قلب مفتوح و عقل متفتح (İd, Muhammed, t.y., s. 572).

4. Modern Arapça Nahiv Ders Kitaplarının İsim Cümlesi, İzâfet ve Sıfat Terkiplerini Sunuş Şekli

Ders kitabı olarak okutulan nahiv kitaplarında isim cümlesi, izâfet terkibi ve sıfat terkibi aynı anda ve tek seferde bir resim bütünlüğü içerisinde karşılaştırmalı olarak ele alınmamaktadır. Oysa yalnız halde bulunan bu terkiplerin arasındaki nüansların kavranması, metinlerle muhatap olan öğrenciler için önemlidir. Temel Arapça öğretiminde kullanılan nahiv kitaplarının üç terkibi nasıl ele alındığını ortaya koyarak mevcut durumu göstermek yararlı olacaktır.

4.1. el-Kavâ'idu'l-A'rabiyyetu'l-Muyessere

Hazırlık sınıflarında nahiv kitabı olarak okutulan bu serinin (Sînî, Mahmud İsmail - Seyyid, İbrahim Yusuf - Şeyh Muhammed er-Rîfâî. (t.y.). *el-Kavâ'idu'l-Arabiyyetu'l-Muyessere Silsiletun fi*

Ta'limi'n-Nahvi'l-Arabiyyi li-gayri'l-Arab. Medine: Ma'hedu'l-Lugati'l-Arabiyye) üç terkibi sunuş şekli ve bilgileri özetlenmiştir: İsim cümlesi konusu, الجملة المفيدة başlığı ve أنواع الجملة alt başlığı altında (1. cilt 1. derste); الجملة الاسمية başlığı (1. cilt 6. derste) ve أنواع الخبر başlığı altında (2. cilt 6. derste) ele alınmaktadır. Bu metinlerde isim cümlesinin mübteda ve haberden oluştuğu, mübtedanın cümlenin başında bulunan marife bir isim olduğu, haberin cümlenin anlamının tamamlandığı nekre bir isim olduğu bilgisi verilmektedir. Mübteda ve haberin merfû olduğu ve müfred ismin ref alametinin damme olduğundan da bahsedilmektedir. Mübteda ile haberin müzekker-müenneslik, müfred-tesniye ve cemilik hususunda uyum sağladığı, mübtedanın gayr-ı âkil cemi olduğu takdirde haberin müfred müennes olacağı bilgisi yer almaktadır.

İzâfet terkibi konusu, إعراب المضاف إليه başlığı altında (2. cilt 11. derste) ele alınmakta ve şu bilgiler yer almaktadır:

“Muzâf ileyh, kendisinden önceki isme irtibatlı olarak gelen ve onun maksadını tanımlayan isimdir. كتاب محمد جديد gibi. Muzâf ileyh mecrurdur ve müfred ismin cer alameti kesradır. Muzâf olduğu takdirde harf-i tarif ve tenvin düşer. هذا قرأت كتاب التاريخ, قرأت الكتاب izâfetten sonra, هذا كتاب النحو, قرأت كتاب izâfetten sonra.”

Sıfat terkibi konusu, sıfat başlığı altında (2. cilt 12. derste) ele alınarak aşağıdaki bilgiler sunulmuştur:

“Kendisinden önceki başka bir ismi niteleyen lafızdır. Ve bu önceki isme mevsûf adı verilir. هذا وصل , وصل مهندس نشيط. Sıfat mevsûfa ref, nasb ve cer, marife-nekralık, müzekker-müenneslik, müfred-tesniyelik, mevsûf akil olursa cemilik hususunda uyum sağlar. Örnekler: شكر المدير , شكر المدير المهندسين النشيطين. , رأيت المهندسة النشيطة. , وصل مهندسون نشيطون. , مهندسان نشيطان. المهندسات النشيطات.

Mevsûf , cemi gayr-ı âkil olduğunda sıfat, müfred müennes olur. Örn. هذه مكتبة , قرأت كتابا مفيدة. ”جديدة”

4.2. en-Nahvu- Silsiletu Ta'limi'l-Lugati'l-Arabiyye

Bu kitap da hazırlık sınıflarında nahiv kitabı olarak okutulmaktadır (Hâmîd, Abdullah b. Hâmîd. (2004). *en-Nahvu- Silsiletu Ta'limi'l-Lugati'l-Arabiyye*. Bursa: Emin Yayınları).

İsim cümlesi konusu, cümle başlığı altında (2. cilt, 4. ünite, 5.derste), mübteda-haber başlığı altında (2. cilt, 5. ünite, 8. derste), müfred müzekker mübteda ve müfred müennes mübteda başlığı altında (2. cilt, 5. ünite, 8. derste), müsennâ mübteda başlığı altında (2. cilt, 6. ünite, 9. derste), cemi mübteda ve haberi başlığı altında (2. cilt, 6. ünite, 10. derste), zamir olan mübteda başlığı altında (2. cilt, 7. ünite, 11. derste), haberin çeşitleri ve haberin mübtedadan önce gelmesi başlığı altında (2. cilt, 15. ünite, 22. derste) ele alınmakta ve şu bilgiler verilmektedir:

“Cümle iki çeşittir. İsim cümlesi, isimle başlayan cümledir. Örn. ألوانها مختلفة. , الأزهار كثيرة الأنواع. Fiil cümlesi fiil ile başlayan cümledir. Örn. نحب الأزهار. , خلق الله الأشجار. İsim cümlesinin iki temel unsura ihtiyacı vardır: Birincisi mübteda, ikincisi haber. Mübteda cümlenin başında gelen isimdir. Mübteda olarak isimlendirilmiştir, çünkü cümleye onunla başlarız. Haber, mübteda ile birlikte cümlenin anlamını tamamlayan isimdir. Mübteda damme ile merfûdur, haber damme ile merfûdur. Örn. النهر صغير. , السلحفاة واقفة أمام النهر.

Mübteda müfred müzekker olduğunda haber de müfred müzekker olur. Örn. النهر صغير. , ماء النهر قليل.

Mübteda müfred müennes olduğunda haber de müfred müennes gelir. Örn. السلحفاة واقفة.

Mübteda bazen müsennâ geldiğinde haber de müsennâ olur. Örn. الفلاحان نشيطان.

Mübteda müsennâ müzekker olursa haber müsennâ müzekker olur. Örn. الثوران قويان.
 Mübteda müsennâ müennes olursa haber de müsennâ müennes olur. Örn. الفلاحتان نشيطان.
 Mübteda müzekkerin sâlim cemi olursa haber de cemi olur. Örn. الموظفون مشغولون.
 Mübteda âkil mükesser cemi olursa haber de cemi olur. Örn. الرجال نائمون.
 Mübteda âkil müennes cemi olursa haber de müennes cemi olur. Örn. الطبيبات ماهرات.
 Mübteda gayr-i âkil cemi olursa haber müfred müennes olur. Örn. الأسرة نظيفة, السيارات جديدة.
 Mübteda ve haber merfûdur. Müzekkerin salim cemisinde ref' alameti vâv'dır. Örn. الموظفون.
 Müennesin الرجال نائمون. Örn. المربيات مخلصات. Örn. المسلمون كثيرون.
 Müennesin السâlim cemisinde de ref' alameti dammedir. Örn. الطبيبات ماهرات.

Sıfat terkibi konusu, serinin na't (sıfat) başlığı altında (4. cilt, 2. ünite, 3. derste) ele alınmakta ve şu bilgiler verilmektedir:

“Na't kendinden öncekini, içindeki niteliği beyan ederek açıklamak için zikredilen tâbi'dir. Na't üç çeşittir: müfred na't, cümle ve şibih cümle olmayandır. Sıfat mevsûfa cinsiyet, sayı, marifenekrelik ve i'rab hususunda uyum sağlar. Mevsûf gayr-i âkil cemi olursa sıfat, müfred müennes gelir. Cümle na't, iki çeşittir. Fiil cümlesi, isim cümlesi. Na'tin cümleye men'ûta dönen bir zamirle bağlantı kurması gerekir. Şibih cümle sıfat. İki türdür: câr-mecrûr ve zarf.”

4.3. Câmiu'd-Durûsi'l-Arabiyye

Bu nahiv kitabı da zaman zaman ders kitabı olarak okutulmaktadır (Galâyeynî, Mustafa b. Muhammed Selîm. (1993). *Câmiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*. (28. baskı). Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye.).

İsim cümlesi konusu, mübtedanın hükümleri (2. cilt, s. 258) başlığı altında, mübtedanın kısımları ve haberin hükümleri başlığı altında (2. cilt, s. 263), mübteda-haber başlığı altında (2. cilt, s. 257) ele alınmakta ve şu bilgiler yer almaktadır:

“Mübteda, haber anlamlı bir cümle oluşun iki isimdir. Örn. الحق منصور, الاستقلال ضامن سعادة الأمة. Müfred haber (2. cilt, s. 266), cümle haber (2. cilt, s. 268), mübtedanın öne geçmesinin zorunlu olması (2. cilt, s. 270), haberin öne geçmesinin zorunlu olması (2. cilt, s. 271), sıfat olan mübteda, (2. cilt, s. 273) kâne ve benzerleri başlıkları altında (2. cilt, s. 276) terkiplerden isim cümlesi konusu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

İzâfet terkibi konusu, izâfetle muarref başlığı altında (1. cilt, s. 157) ele alınmış ve marife çeşitlerinden birine muzâf yapılarak marifelik kazanacağı bilgisi verilmiştir. İzâfet başlığı altında (3. cilt, s. 205) ise, izâfetin iki isim arasında harfi cer takdiriyle bir nisbet olduğu belirtilerek هذا هذا örnekleri verilmiştir. İzâfet çeşitleri başlığı altında lâmiyye, beyâniyye, zarfiyye ve teşbîhiyye şeklinde dört türü olduğu vurgulanmıştır. (3. cilt, s. 206) Muzâfın hükümleri başlığı altında (3. cilt, s. 209), muzâfta tenvin, harf-i tarif ve müsennâ ve cemi nunlarının olamayacağı açıklanmıştır. Yine izâfete dair bazı hükümler başlığı altında (3. cilt, s. 210) konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. 220. sayfanın sonuna kadar izâfetle ilgili malumat devam etmektedir.

Sıfat terkibi konusu, isim ve kısımları başlığı altında, mevsûf ve sıfat başlığı altında (1. cilt, 2. bab) na't başlığı altında (1. cilt, 2. bab, s. 221), na'tin şartı başlığı altında (1. cilt, 2. bab, s. 222), hakikî ve sebepî sıfat türleri başlığı altında (1. cilt, 2. bab, s. 223) ele alınarak aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

“Na't, sıfat adı da verilir. Bir isimden sonra onun bazı hallerini veya alakalı halleri beyan etmek için zikredilen şeydir. Birincisine örnek, جاء التلميذ المجتهد. İkincisine örnek, جاء الرجل المجتهد غلامه. Sıfatın ism-i fâil, ism-i mefûl, sıfat-ı müşebbehe, ism-i tafdil gibi müştak bir isim olması asıldır.

Örn. . جاء التلميذ المجتهد. . أكرم خالدًا محبوبًا. . هذا رجل حسن خلقه. 3. cilt 226. sayfada ise müfred sıfat, cümle sıfat ve şibih cümle sıfat konusu işlenmektedir.

4.4. en-Nahvu'l-Vâdih fî Kavâ'idî'l-Lugati'l-Arabiyye

Bu kitap serisi hazırlık sınıfı nahiv derslerinde tercih edilen kitaplardandır. (Cârim, Ali ve Emîn, Mustafa. (t.y.). *en-Nahvu'l-Vâdih fî Kavâ'idî'l-Lugati'l-Arabiyye*, Kahire: ed-Dâru'l-Mısriyyeti's-Suûdiyye.)

İsim cümlesi konusu, haber cümle veya şibh cümle olduğunda başlığı altında, mübteda nekre olduğunda başlığı altında, mübtedanın haberden önce vücuben geldiği yerler başlığı altında, haberin vücuben önce geldiği yerler başlığı altında, manevî ve lafzî izâfet başlığı altında ele alınmakta ve şu bilgiler verilmektedir:

“Mübteda cümledeki merfû isimdir. Haber, mübteda ile anlamlı bir cümle oluşturan merfû isimdir (Cârim ve Emîn, t.y., s. 46). Bir mübteda ve haberden oluşan her bir cümleye isim cümlesi adı verilir (Cârim, ve Emîn, t.y., s. 51). Na't kendisinden önceki bir isimde bulunan bir niteliğe delalet eden lafızdır. Nitelenen isme men'ût adı verilir. Na't men'ûta ref, nasb, cer hususunda tâbi olur.” (Cârim, ve Emîn, t.y., s. 86).

“Haber mübtedaya müfred, tesniye, cemi, müzekker, müenneslik hususunda uyum sağlar. Mübteda gayr-ı âkil cemi olursa haberinin müfred veya cemi müennes olması caizdir.” (Cârim, ve Emin, t.y., s. 250).

“Haber müfred olduğu gibi fiil cümlesi veya isim cümlesi veya şibh cümle (zarf, câr-mecrûr) de olur. Haber cümlesi, mübtedayla irtibat sağlayan bir zamir içermelidir” (Cârim ve Emîn, t.y., s. 254).

“Mübteda dört yerde önce gelmesi zorunludur: 1. Mübteda önceliği olan lafızlardan olursa. Bu lafızlar: istifham isimleri, şart isimleri, taaccüb mâ'sı, kem-i haberiyye, şan zamiri, ibtidâ lâm'ı bitişmiş olan, haberine fâ bitişmiş mevsûl. 2. Mübteda, habere münhasır olursa. 3. Haber, faili mübtedaya dönen müstetir zamir olan fiil cümlesi olursa. 4. Mübteda ile haber her ikisi de marife olursa. Veya tahassüs noktasında denk iki nekre olursa.” (Cârim ve Emîn, t.y., s. 107).

“Haber, önceliği olan lafızlardan olursa; mübteda habere münhasır olursa; haber zarf veya câr-mecrûr, mübteda da nekre-i gayr-i muhassasa olursa; mübtedadaki zamir kısmen habere dönerse zorunlu olarak mübtedadan önce gelir.” (Cârim ve Emîn, t.y., s. 112).

İzâfet terkibi konusu, muzâf-muzâf ileyh başlığı altında ele alınmakta ve şu bilgiler verilmektedir:

“Muzâf, kendisinden sonraki isme nisbet edilen isimdir. Bu nisbet dolayısıyla ya marifelik kazanır ya da tahassüs. İzâfet olduğunda muzâfın tenvini hafzedilir. Şayet müsennâ veya müzekkerin salim cemisi olursa nûn hafzedilir. Muzâf ileyh, muzâftan sonra gelen isimdir, mecrûrdur. “(Cârim ve Emîn, t.y., s. 178).

“İzâfet iki kısımdır: manevî ve lafzî. Manevî izâfet, muzâfa marifelik veya tahsîs anlamı katan izâfettir. Bu tür izâfette muzâf mamûlüne muzâf olan bir sıfat olmaz. Lafzî izâfet, aslında tenvinli ise tenvini veya müsennâ veya müzekkerin salim cemisi ise nûnu hafzetmek suretiyle hafifletmek anlamı katan izâfettir. Bu tür izâfette sıfat mamûlüne izâfe edilir. Manevî izâfette muzâfın başına ل gelmesi imkansızdır. Lafzî izâfette de aşağıdakiler dışındaki durumlar mümteni'dir: 1. Muzâfın müsennâ veya müzekkerin sâlim cemi olması. 2. Muzâf ileyh'in başına ل gelmesi veya içinde ل bulunana muzâf olması (Cârim ve Emîn, t.y., s. 164).

Sıfat terkibi konusu, hakikî ve sebebî sıfat başlığı altında, na't ile men'ûtün uyumu başlığı altında ele alınmış ve şu bilgiler verilmiştir:

“Na’t iki çeşittir: hakikî ve sebabî. Hakikî na’t, metbûun bizzat kendisindeki bir niteliğe delalet eden na’ttir. Sebebî ise, metbûu ile irtibatı olan bir isimdeki niteliğe delalet eden na’ttir.” (Cârim ve Emîn, t.y., s. 377).

“Na’t, her iki türünde de men’ûtüne ref, nasb, cer, marifelik, nekrelük konusunda tâbi olur. Hakikî na’t, men’ûtüne müfredlik, tesniyelik, cemilik, müzekkerlik, müenneslik konusunda tâbi olur. Sebebî na’t müfred olur ve müzekkerlik müenneslik dikkate alınır.” (Cârim, ve Emîn,, t.y., s. 380).

“Nekre isimlerden sonraki cümleler sıfat, marifeden sonraki cümleler haldir. “Cârim, ve Emîn, t.y., s. 381).

Nahiv kitaplarındaki bu bilgiler incelendiğinde, isim cümlesi, izâfet ve sıfat terkipleri konularının birlikte ve karşılaştırmalı olarak sunulmadığı, farklı cilt ve bölümlerinde bağımsız olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle söz konusu kitaplarda Beş Kalıp Modeli’ne benzer bir içeriğe rastlanmamıştır. Bu durum, Arapça temel bilgileri öğrenme aşamasında bulunan öğrenciler için bariz kavrama zorluklarına yol açmaktadır. Terkipler hakkında verilen bilgiler ise klasik nahiv kaynaklarındaki bilgilerle hemen hemen örtüşmektedir.

5. Beş Kalıp Modeli Kapsamında Öğrenci Bilgi ve Becerisini Pekiştirme ve Ölçmeye Yönelik Uygulamalar

Beş Kalıp tablosu öğrencilere kavratıldıktan sonra, metodu pekiştirme amacıyla alıştırma cetveli ve test soruları gibi bazı uygulamalar yapılması önerilmektedir.

Beş Kalıp Modeli kapsamında söz konusu uygulamalar, online İlitam Arapça, Nüve Arapça², seçmeli Arapça³ ve Hazırlık sınıfı Arapça derslerindeki öğrenci gruplarında etkin bir şekilde uygulanmıştır.

Bunlardan öne çıkan ilahiyat fakültesi hazırlık sınıflarındaki Arapça derslerinde Beş Kalıp Modelinden beklenen katkı ve avantajlar şöyle sıralanabilir:

Nahiv dersinde isim cümlesi, sıfat terkipleri, izâfet terkipleri konuları karşılaştırma olmaksızın birbirinden bağımsız ele alındığından, öğrencinin bir resim bütünlüğünde, farkları ayırt etmesini sağlamaktadır.

Metin dersinde belirlenmiş metinlerde geçen terkipleri öğrencinin doğru ve hızlı bir şekilde tespit ve teşhisi açısından önem arz etmektedir. Terkibi doğru tespit etmek, cümlenin doğru çevrilmesini sağlayacaktır. Terkip türünü ayırt edebilmesi öğrencinin öğrenme motivasyonunu artıracaktır. Aynı durum, nahiv ve sarf derslerinde okutulan metinler için de geçerlidir.

Muhâdese dersinde öğrencinin, yeni öğrenilen dili konuşabilmesi için cümle, terkip bilgisi ve kelime dağarcığı gerekir. Türkçe düşünülen cümleleri Arapçaya hızlı bir şekilde çevirip telaffuz etmek suretiyle konuşuruz. Dolayısı ile Türkçe cümlelerde geçen terkipleri Arapçaya hızlı ve doğru çevirme bağlamında Beş Kalıp Modeli önemli bir ivme kazandıracaktır.

Kompozisyon dersinde tasarlanan cümleleri yabancı dilin cümle terkipleri ve gramerine uygun bir şekilde aktarmak gerekir. Dolayısıyla tasarlanan cümlelerdeki farklı terkipleri doğru ve hızlı bir şekilde oluşturabilmek açısından Beş Kalıp çalışması önem arz etmektedir.

² Nüve Arapça, uzaktan eğitim platformunda temel Arapçaya yönelik yapılan tarafımca verilen online Arapça derslerdir.

³ Üniversitelerin Tarih, Türk Dili, Dış Ticaret gibi farklı bölümlerinde verilen seçmeli Arapça dersleri.

5.1. Kur'an Merkezli Beş Kalıp Etkinliği Cetveli:

Söz konusu etkinlik Kur'an ayetlerinden seçilmiş Beş Kalıp örneklerinin mevcut durumları dışındaki diğer terkiplere, öğrenciler tarafından dönüştürülmesine yönelik hazırlanmış cetvelden ibarettir. Cetvelde 15 örnek bulunmaktadır. Örneğin Yâsîn suresinde geçen **الْفُلْكَ الْمَشْحُونِ** ibaresi, Beş Kalıba göre 2. kalıp yani belirli sıfat tamlamasıdır. “Dolu gemi” anlamı ile birlikte cetvelde verilmiştir. Geriye kalan 1., 3., 4., 5. kalıpların anlamları ile birlikte öğrenci tarafından dönüştürülerek yazılması istenmiştir. Böylece Beş Kalıp mantığının öğrenci zihninde yerleşmesi, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim cümlelerine aşinalığının artması hedeflenmektedir.

Tablo 2. Kur'an merkezli Beş Kalıp etkinliği cetveli

5	4	3	2	1	
Belirtisiz isim tamlaması	Belirtili isim tamlaması	Belirsiz sıfat tamlaması	Belirli sıfat tamlaması	İsim cümlesi	Yapı
صِرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ	صِرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ	صِرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ	الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ	الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ.	Terkip
bir dosdoğrunun yolu	dosdoğrunun yolu	dosdoğru bir yol	dosdoğru yol	Yol dosdoğrudur.	Anlam
			الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ		Terkip 1.
			çok hikmetli Kur'an		Anlam
			الْبَلَاغِ الْمُبِينِ		Terkip 2.
			apaçık tebliğ		Anlam
		عَذَابِ آيَةٍ			Terkip 3.
		acı veren bir azab			Anlam
			الْفُلْكَ الْمَشْحُونِ		Terkip 4.
			dolu gemi		Anlam
		ضَلَالٍ مُّبِينٍ			Terkip 5.
		apaçık bir sapıklık			Anlam
		عَدُوِّ مُّبِينٍ			Terkip 6.
		apaçık bir düşman			Anlam
		حَصِيْمٍ مُّبِينٍ			Terkip 7.
		apaçık bir hasım			Anlam
			الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ		Terkip 8.
			yeşil ağaç		Anlam
		عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ			Terkip 9.
		uzatılmış birtakım sütunlar			Anlam

صَبْرٌ جَمِيلٌ	Terkip	10.
güzel bir sabır	Anlam	
ثَمَنٌ بَخْسٌ	Terkip	11.
önemsiz bir fiyat	Anlam	
مَلِكٌ كَرِيمٌ	Terkip	12.
asil bir melek	Anlam	
أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ	Terkip	13.
farklı bir takım ilahlar	Anlam	
الدِّينُ الْقَيِّمُ	Terkip	14.
sapasağlam din	Anlam	
كَيْلٌ يَسِيرٌ	Terkip	15.
basit bir miktar	Anlam	

5.2. Sınavlarda Beş Kalıp Çerçevesinde Sorulan Sorular:

Online derslerde, üniversitelerin Türk Dili, Tarih ve Dış Ticaret bölümlerindeki seçmeli Arapça derslerinde, ilahiyat fakültesi hazırlık sınıflarındaki Arapça sarf, nahiv, metin, kompozisyon derslerinde ve muhtelif Arapça kurslarda Beş Kalıpla ilgili hazırlık mahiyetindeki bilgiler verilip söz konusu uygulamalar yapıldıktan sonra temel Arapça öğretimine katkısını ölçmek için sınavlarda terkiplerin anlamları ve bir terkipten diğerlerine dönüştürülmesi ile ilgili sorular soruldu.

Bunlar, Beş Kalıp'ın içerdiği terkipleri öğrencinin kavrama ve metinler üzerinde uygulama seviyesini ölçmek için farklı hedeflere odaklanmış sorulardır.

Bazı sorularda terkinin Türkçesi verilirken Arapça karşılığı istenirken, bazılarında Arapça terkipleri verilirken Türkçe karşılığı istenmektedir. Bir kısmı yanlış olanı, bir kısmı doğru olanı tespit, kimisi de Arapçası verilen terkinin Beş Kalıptaki yerini yani terkip türünü tespite yöneliktir.

Beş Kalıp Modelinin temel Arapça öğretimindeki etkisini test uygulaması ile ölçmek için kullanılan ve üç farklı üniversitenin ilahiyat fakültesi hazırlık sınıflarında öğrencilere yöneltilen test soruları da benzer nitelikteki sorulardır.

Beş Kalıp Modelinin uygulanmasını takiben öğrencilere yöneltilen bu sorulardan bazı örnekler aşağıdadır:

5.2.1. Türkçe bir terkinin verilerken Arapça karşılığının bulunmasına yönelik sorular: Bu tip soruların genel amacı, kompozisyon, muhâdese gibi Türkçeden Arapçaya çeviriye odaklanan derslerde öğrencinin anadilde tasarladığı cümleleri Arapçaya çevirirken meleke kazanmasıdır.

Örnek 1) "Çalışkan öğrenci (erkek)" ibaresinin Arapçası aşağıdakilerden hangisidir?

- a. طَالِبُ الْمُجْتَهِدِ   b. الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ
c. الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ   d. الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدَةُ

Sunulan şıklarda hedef Arapça terkinin hangisi olduğunu ölçmeye yönelik bu soruda Beş Kalıbın içerdiği terkipler cevap şıklarında sunularak öğrencinin teşhis ve tefrik edebilmesinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. (a) şıkında yanlış bir terkip, (b) şıkında الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ formatındaki isim

cümlesi (1. kalıp), (d) şıkkında 2. kalıpta ancak cinsiyet farkından dolayı yanlış bir terkip ve (c) şıkkında “çalışkan öğrenci”nin doğru Arapça karşılığı olan الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ biçimindeki terkipi verilmektedir.

Örnek 2) “Ev güzeldir” terkipinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. بَيْتٌ جَمِيلٌ   b. الْبَيْتُ جَمِيلٌ   c. الْبَيْتُ الْجَمِيلُ   d. بَيْتُ الْجَمِيلِ

(a) şıkkında “bir güzelin evi” anlamındaki belirtisiz isim tamlaması, (c) şıkkında “güzel ev” anlamındaki belirli sıfat tamlaması, (d) şıkkında “güzelin evi” anlamındaki belirtili isim tamlaması verilmiştir. Sorunun doğru cevabı olan (b) şıkkında ise “ev güzeldir” anlamındaki isim cümlesi bulunmaktadır.

Örnek 3) “Fakültenin dekanı” terkipinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. كَلِيَّةُ الْعَمِيدِ   b. عَمِيدُ الْكَلِيَّةِ   c. عَمِيدُ كَلِيَّةٍ   d. كَلِيَّةُ عَمِيدٍ

Doğru cevap, belirtili isim tamlaması olan (b) şıkkındaki عَمِيدُ الْكَلِيَّةِ terkipidir. Soruda öğrencinin Beş Kalıp’taki 4. kalıp صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ ibaresini كَلِيَّةِ ile eşleştirerek (b) şıkkındaki doğru cevabı tespit etmesi beklenmektedir. a şıkkındaki, “dekanın fakültesi” anlamında belirtili isim tamlamasıdır, ancak istenen terkipin tersi bir terkiptir. (c) şıkkında “bir fakültenin dekanı”, (d) şıkkında ise “bir dekanın fakültesi” anlamındaki Arapça terkipler mevcuttur.

Örnek 4) “Hasetçi bir şer” terkipinin Arapça karşılığı nedir?

- a. شَرُّ الْخَاسِدِ   b. الشَّرُّ الْخَاسِدُ   c. شَرُّ خَاسِدٍ   d. شَرٌّ خَاسِدٌ

Doğru cevap, d şıkkıdır.

Bu, Felak suresinde geçen Beş Kalıp kapsamında bir terkipin, dönüştürülmüş anlamını vererek Arapça karşılığının tespit edilmesine yönelik bir sorudur. Bu soru ile amaçlanan, öğrencinin Türkçe olarak verilen “hasetçi bir şer” terkipinin, belirsiz sıfat tamlaması (3. kalıp) ve bunun Arapça kalıbının da صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ olduğunu tespit etmesi ve bununla örtüşen (d) şıkkındaki شَرٌّ خَاسِدٌ terkipini bulmasıdır. (a) şıkkında “hasetçinin şerri” anlamındaki belirtili isim tamlaması, (b) şıkkında “hasetçi şer” anlamındaki belirli sıfat tamlaması, (c) şıkkında ise “bir hasetçinin şerri” anlamındaki belirtisiz isim tamlaması terkipi yer almaktadır. Kur’an’dan seçilen bu tür terkip sorularının, aynı zamanda öğrencinin Kur’an’ın Arapça metnine ilgisini ve öğrenme merakını artırdığı gözlenmiştir.

Örnek 5) “Büyüğün sözü, sözün büyüğüdür” cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. قَوْلُ الْكَبِيرِ كَبِيرُ الْقَوْلِ   b. كَبِيرُ الْقَوْلِ قَوْلُ الْكَبِيرِ
c. قَوْلُ كَبِيرٍ كَبِيرُ الْقَوْلِ   d. قَوْلُ كَبِيرٍ كَبِيرُ قَوْلٍ

Doğru cevap, a şıkkıdır.

Bu soru ile, terkiplerle oluşturulan isim cümlesi vasıtasıyla, tamlayan ve tamlanan unsurlarının Arapçada Türkçedekine ters bir şekilde sıralandığı bilgisinin öğrenciler tarafından ne derecede özümseildiğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Tek terkiplerle oluşturulan diğer sorulara göre daha çok dikkat gerektiren bir sorudur. Mübteda ve haberi oluşturan izâfet /isim tamlamaları bir nevi simetri oluşturmaktadır ve öğrencinin, içerdiği anlamla da ilgisini çekmeyi hedeflemektedir.

5.2.2. Beş Kalıp kapsamında Arapça bir terkinin verilerek Türkçe karşılığının bulunmasına yönelik sorular: Bu tür sorulardan beklenen yarar, Arapça metin çözümleme çerçevesindeki derslerde öğrencinin terkipleri daha hızlı ve pratik bir şekilde tespit ederek sağlıklı çeviri yapmasına destek olacak bir meleke kazanmasıdır.

Örnek 1) سَيَّارَةُ الْجَدِيدِ terkinin Türkçe karşılığı hangisidir?

- a) Araba yenidir. b) Yeni bir araba
c) Yeninin arabası d) Bir yeninin arabası

Doğru cevap, c şıkkıdır.

Örnek 2) عَصْفٌ مَأْكُولٌ terkinin Türkçe karşılığı hangisidir?

- a. Ekin yaprağı yenmiştir b. Yenmiş bir ekin yaprağı
c. Yenmiş ekin yaprağı d. Yenmişin ekin yaprağı

Doğru cevap, b şıkkıdır. عَصْفٌ مَأْكُولٌ, aynı zamanda ezber kısa surelerden olması hasebiyle öğrencilerin aşına oldukları bir terkiptir. Beş Kalıp tablosundaki Türkçe anlamlarla kıyas edildiğinde (b) şıkkındaki “yenmiş bir ekin yaprağı” ibaresinin 3. kalıp olan صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ / “dosdoğru bir yol” kalıbına tekabül ettiği fark edilecektir. Böylece Kur’an çevirilerinde önemli bir konu olan nüanslara daha çok dikkat çekilmiş olacaktır.

Örnek 3) الْفَوْزُ الْمُبِينُ الْمُبِينُ الْقَوْزُ cümlesinin Türkçe anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Apaçık kazanç, apaçık bir kazançtır.
b. Apaçığın kazancı, kazancın apaçığıdır.
c. Apaçık kazanç, kazancın apaçığıdır.
d. Apaçık kazanç, apaçık kazançtır.

Doğru cevap, c şıkkıdır. Mübtedanın 2. kalıp olan الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ / “dosdoğru yol ve haberin 4. kalıp olan صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ / “dosdoğrunun yolu” kalıplarına uygun oluşturulduğu görülecektir. Kur’an’dan alınan bir örnek olması hasebiyle Kur’an metnine ilgi ve öğrenme isteğini artırması amaçlanmaktadır.

Öğrencilere Arapça terkipleri, Türkçe anlamları ve gramatik yapısı ile birlikte öğrenip ezberlemeleri telkin edildiğinden bu tip sorularla öğrencilerin Beş Kalıp tablosundaki lafız-anlam ilişkisini kavrama seviyelerinin ölçülmesi hedeflenmektedir. Amaç, soruda verilen Arapça terkinin Beş Kalıp’ta hangi terkiplere eşleştiğinin tespit edilerek Türkçe anlamının bulunmasıdır.

5.2.3. Terkinin Türkçe adı verilmek suretiyle şıklarda verilen Arapça terkiplerden hangisinin eşleştiğini buldurmaya yönelik sorular:

Örnek 1) Aşağıdakilerden hangisi doğru bir sıfat tamlamasıdır?

- a) قَلَمٌ طَوِيلٌ b) قَلَمُ الطَّوِيلِ c) أَقْلَامٌ طَوِيلَانِ d) الْقَلَمُ طَوِيلٌ

Doğru cevap, a şıkkıdır.

Örnek 2) Aşağıdakilerden hangisi doğru bir isim tamlamasıdır?

- a) الْبَابُ النَّيْتِ b) بَابُ بَيْتٍ c) بَابُ الْبَيْتِ d) بَابَانِ بَيْتَانِ

Doğru cevap, c şıkkıdır.

Örnek 3) Aşağıdakilerden hangisi doğru bir isim tamlamasıdır?

- a) مِفْتَاحُ الْبَابِ b) مِفْتَاحُ الْبَيْتِ c) مِفْتَاحُ بَابٍ d) الْمِفْتَاحُ بَابٍ

Doğru cevap, b şıkkıdır. Öğrenci isim tamlamasına uyan örneği tespit ederken Beş Kalıp'taki 4. ve 5. kalıpla karşılaştırma yapacak ve b şıkkındaki مِفْتَاحُ الْبَيْتِ terkinin 4. kalıp olan صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ terkinine benzediğini görecektir ve böylece anlamını bilmesede dahi nasıl bir terkip olduğunu kavrayacaktır. Diğer şıkların hepsi zaten hiçbir terkip biçimine uymadığından yanlış konumdadırlar.

Beş Kalıptan yola çıkarak tümünden gelim metoduyla, tekabül ettiği Arapça örneğin tespit edilmesi hedeflenen bu tür sorularla, öğrencinin Beş Kalıp şablonunu ne ölçüde zihnine yerleştirdiği ve bununla uygulama yapabildiği ölçülmektedir.

Örnek 4) Aşağıdakilerden hangisi belirsiz sıfat tamlamasıdır?

- a) غِيَابَةُ الْجُبِّ b) نَحْنُ عُصْبَةٌ c) كُلُّ شَيْءٍ d) كَيْلٌ يَسِيرٌ

Bu sorunun cevap şıkları, Yûsuf sûresinden alınmıştır. Soruda a şıkkındaki غِيَابَةُ الْجُبِّ 4. kalıp yani belirtili isim tamlaması iken, b şıkkındaki نَحْنُ عُصْبَةٌ 1. kalıp/isim cümlesi örneğidir. c şıkkındaki كُلُّ شَيْءٍ 5. kalıp/belirtisiz isim tamlaması iken, doğru cevap olan d şıkkındaki كَيْلٌ يَسِيرٌ 3. kalıp yani صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ şablonundaki belirsiz sıfat tamlamasıdır. Öğrenci kelimelerin anlamını bilmesede bile bu tür soruları doğru cevaplayabilmektedir. Bu ise Arapça öğretiminde göz ardı edilemeyecek bir beceri ve melekedir. Bu, Beş Kalıp modelinin en güçlü yanlarından birisidir.

5.2.4. Kur'an'dan bir terkip örneği verilmek suretiyle Türkçe yapı karşılığını buldurmaya yönelik sorular:

Örnek 1) عَمَدٌ مُّمَدَّدَةٌ altı çizili terkip (kalıp) aşağıdakilerden hangisidir?

- a. İsim cümlesi b. Belirli sıfat tamlaması
c. Belirsiz sıfat tamlaması d. Belirtisiz isim tamlaması

Doğru cevap, c şıkkıdır.

Örnek 2) عَذَابٌ أَلِيمٌ nasıl bir terkiptir?

- a. Belirtili isim tamlaması b. Belirtisiz isim tamlaması
c. Belirli sıfat tamlaması d. Belirsiz sıfat tamlaması

Doğru cevap, d şıkkıdır.

Örnek 3) تَأْوِيلُ الْأَخْلَامِ nasıl bir terkip (kalıp)tir?

- a. Belirtili isim tamlaması b. Belirtisiz isim tamlaması
c. Belirli sıfat tamlaması d. Belirsiz sıfat tamlaması

Doğru cevap, a şıkkıdır.

5.2.5. Şıklarda verilen farklı türdeki terkiplerden yanlış olanı veya doğru olanı buldurmaya yönelik sorular:

Örnek 1) Aşağıdaki ikililerden hangisi yanlıştır?

- a. يَوْمَ الدِّينِ – Dinin günü b. أَصْحَابِ الْفِيلِ – Filin sahipleri
c. شَرُّ عَاسِقٍ – Karanlığın şerri d. نَارُ الْمُوقَدَةِ – Tutuşturulmuşun ateşi

Doğru cevap, c şıkkıdır. Bu soruda Kur'an'dan alınan terkiplerin bağlamları içerisindeki irab hareketleri değiştirilmemiştir. d şıkkında, orijinalinde karma tamlama halinde bulunan نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ değiştirilerek نَارُ الْمُوقَدَةِ şeklinde belirtili isim tamlamasına dönüştürülmüştür. Böylece öğrencinin ezberlemeden dikkatini toplaması teşvik edilmektedir. Doğru cevap olan c şıkkındaki شَرُّ

غَاسِقِي - “Karanlığın şerri” ise genelde ezber bir şekilde tekrarlanan çevirinin hem yanlışlığına hem de yine ezber yaklaşımlardan uzak durulmasına dikkat çekmek içindir. Bu sorularda amaç, Beş Kalıp’ı zihninde yerleştirmiş olan öğrencinin, ezber kısa surelerden alınan ve aşına olduğu terkipleri teşhis edebildiğini ve lafız-anlam ilişkisinin sağlamasını ne ölçüde yapabildiğini tespit etmektir. Öğrencinin bu tip sorularda daha dikkatli olması gerekmektedir. Arapça metinde olduğu gibi anlamlarda da küçük değişiklikler yapıldığından nüanslar önem kazanmaktadır. Beş Kalıp’ı ezberlemiş ve uygulamalarını yapmış bir öğrenci bu tür soruları cevaplamakta zorlanmayacaktır.

Örnek 2) Aşağıdaki terkiplerden hangisi doğrudur?

- a. أَلرَّبُّ أَلْفَلَقُ   b. صُدُورُ النَّاسِ   c. حَمَالَةُ أَحَطَبُ   d. ثَرَّ غَاسِقُ

Doğru cevap, b şıkkıdır. Bu soru, Kur’an’da kısa surelerde geçen, Beş Kalıp kapsamındaki, -üçü değiştirilmiş dört terkinin- hangisinin doğru olduğunun tespit edilmesini amaçlamaktadır.

5.2.6. Diğer sorular:

Örnek 1) Aşağıdaki terkiplerden hangisinin -harekelendiği takdirde- hem belirsiz sıfat tamlaması hem de belirtisiz isim tamlaması olma ihtimali vardır?

- a. قول كبير   b. القول الكبير   c. قول الكبير   d. القول كبير

Doğru cevap, a şıkkıdır. Bu tip sorularda, genelde harekesiz sunulan modern Arapça metinlerini çözümlerken Beş Kalıp modelinden pratik olarak istifade edilebileceğini fark ettirme hedeflenmektedir. قول كبير terkinin mevcut terkiplere göre قول كبير şeklinde 3. kalıp/belirsiz sıfat tamlaması hem de قول كبير şeklinde 5. kalıp/belirtisiz isim tamlaması olarak okunabilme ihtimali bulunmaktadır.

Beş Kalıp Modeli ile ilgili hazırlık bilgileri verilen öğrencilerin, Arapça terkipleri birbirinden ayırt edebilme becerisini geliştirmek amacıyla “Kur’an merkezli etkinlik cetveli” ve Beş Kalıp’la ilgili test uygulaması yapılması önerilmektedir. Bu uygulamaların, Arapça terkipleri tespit ve teşhis etme becerisini farklı boyutlarda güçlendirdiği gözlemlenmiştir. Çoğunlukla Kur’an’dan ve ezberde bulunan örneklerin analizi sayesinde öğrencinin Kur’an metnine olan ilgi, bilgi ve sempatisi artmakta ve bu da Arapça öğrenmede önemli bir motivasyon oluşturmaktadır.

6. Beş Kalıp Modelinin Etkisinin Test Uygulaması ile Ölçülmesi

Beş Kalıp Modelinin temel Arapça öğretimindeki etkisini ölçmek amacıyla, Yozgat Bozok Üniversitesi’nden 101, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nden 204 ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nden 64, toplamda 369 ilahiyat fakültesi hazırlık sınıfı öğrencisine bilgi testi uygulanarak, veriler toplanmıştır. Modelin etkisini tespit etmek için bir test uygulaması yapılmıştır. Deney grubu Beş Kalıp Modelini öğrenmiş olan 167 öğrenciden, kontrol grubu ise öğrenmemiş olan 200 öğrenciden oluşmaktadır. Kimisi imam hatip lisesi mezunu iken, kimisi de düz lise mezunudur. Aynı şekilde öğrenciler farklı cinsiyetlerden seçilmiştir.

20 adet çoktan seçmeli soru için 40 dakika süre verilmiştir. Öğrencilerin teste vermiş oldukları cevaplar 100 puan üzerinden hesaplanmış, aynı zamanda öğrencilerin cinsiyet, metot alma durumu ve öğrenim gördüğü üniversite bulguları üzerinden analizler yapılmıştır. Testte, beş terkiplere ilgili makalenin “Sınavlarda Beş Kalıp Çerçevesinde Sorulan Sorular” kısmında analizi yapılan türde farklı açılardan bilgi ve becerileri ölçmeye uygun sorular sorulmuştur. Test verileri bir istatistik programı ile işlenerek Tablo 3’teki sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 3. *Metot alma durumu * lise türü * puan aralık çapraz frekans tablosu*

Puan Aralık	Metot Durumu		Lise Türü		Toplam
			İmam Hatip Lisesi	Düz Lise	
0-25	Metot Alma Durumu	Metot Alan	13	15	28
		Metot Almayan	11	26	37
	Toplam		24	41	65
26-50	Metot Alma Durumu	Metot Alan	21	16	37
		Metot Almayan	36	36	72
	Toplam		57	52	109
56-75	Metot Alma Durumu	Metot Alan	16	26	42
		Metot Almayan	29	35	64
	Toplam		45	61	106
76-100	Metot Alma Durumu	Metot Alan	24	36	60
		Metot Almayan	17	12	29
	Toplam		41	48	89
Toplam	Metot Alma Durumu	Metot Alan	74	93	167
		Metot Almayan	93	109	202
	Toplam		167	202	369

Tablo 3 incelendiğinde 0-25 not aralığında metot alan imam hatip lisesi mezunu öğrenci sayısı 13, düz lise öğrenci sayısı 15'tir. 26-50 not aralığında metot alan imam hatip lisesi mezunu öğrenci sayısı 21, düz lise öğrenci sayısı 16'dır. 56-75 not aralığında metot alan imam hatip lisesi mezunu öğrenci sayısı 16, düz lise öğrenci sayısı 26'dır. 76-100 not aralığında metot alan imam hatip lisesi mezunu öğrenci sayısı 24, düz lise öğrenci sayısı 36'dır.

Frekans değerleri incelendiğinde metot almayan öğrenci sayılarının başarısız sayılabilecek not aralıklarında daha yoğun olduğu, metot alan öğrenci sayılarının 76-100 aralığında daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu durum uygulanan Beş kalıp metodunun Temel Arapça öğretiminde önemli olduğunu göstermektedir. Bu önemi kanıtlamak için demografik değişkenlere göre alınan puanların arasında istatistiksel analizler yapılarak hipotezler test edilecektir.

Tablo 4. *Demografik verilerin frekans dağılımı*

Demografik Özellik	Alt boyutu	Kişi Sayısı	Yüzdesi
Metot Alma Durumu	Metot Alan	167	45
	Metot Almayan	202	55
Cinsiyet	Erkek	110	30
	Kadın	259	70
Hazırlık Tekrarı	Var	47	13
	Yok	322	87
Lise Türü	İmam Hatip Lisesi	167	45
	Düz Lise	202	55
Üniversite	Tokat Gazi Osman Paşa Üniv.	101	27
	Yozgat Bozok Üniv.	64	17
	Sivas Cumhuriyet Üniv.	204	55

Tablo 4 incelendiğinde metot alma durumuna göre metot alarak Temel Arapça öğrenen öğrenci sayısı 167 kişi ile %45 düzeyinde, metot almadan Temel Arapça öğrenen öğrenci sayısı 202 kişi ile %55 düzeyinde olduğu; cinsiyete göre erkek öğrenci sayısı 110 kişi ile %30, kadın öğrenci sayısı 259 kişi ile %70 düzeyinde olduğu; hazırlık tekrarı'na göre tekrar edenlerin sayısı 47 kişi ile %13, tekrar etmeyenlerin sayısı 322 kişi ile % 87 düzeyinde olduğu; lise türü'ne göre imam hatip lisesi mezunu öğrenci sayısı 167 kişi ile %45, düz lise mezunu öğrenci sayısı 202 kişi ile % 55 düzeyinde olduğu Üniversite'ye göre Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi'nden öğrenci sayısı 101 kişi ile % 27, Yozgat Bozok Üniversitesi'nden öğrenci sayısı 64 kişi ile % 17, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden öğrenci sayısı 204 kişi ile % 55 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

6.1. Normallik Analizi

Tablo 5: Puanlara ilişkin normallik analizi

Değişken	Kolmogorov-Smirnov		
	İstatistik	SD.	P
Puanı	,090	369	,000

Tablo 5 incelendiğinde puanlara ilişkin normallik analizinde Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre $p < 0,05$ olduğundan verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Veriler normal dağılım göstermediği için farklılık testleri yapılırken sırayla Nonparametrik tekniklerden Mann-Whitney u, Kruskal-Wallis H testleri yapılacaktır.

Tablo 6. Metot alma durumuna göre Mann-Whitney u testi analizi

Faktörler	Metot	N	Medyan			
			Ortalama	Ss	U	P
Puan	Deney Grubu	167	65	27,81	13060,500	0,000
	Kontrol Grubu	202	50	22,33		

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin metot alıp almama durumuna göre yapılan Mann-Whitney u testi sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=0,000 < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde metot alan öğrencilerin ortalamalarının 65, metot almayan öğrencilerin ortalamalarının 50 olduğu görülmektedir. Yani uygulanan Beş Kalıp metodunun öğrencilerin Temel Arapça öğretiminde etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Cinsiyete göre Mann-Whitney u testi analizi

Faktörler	Cinsiyet	N	Medyan			
			Ortalama	Ss	U	P
Puan	Erkek	110	50	23,87	12043,000	0,019
	Kadın	259	60	25,90		

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetine göre yapılan Mann-Whitney u testi sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=0,019 < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkek öğrencilerin ortalamalarının 50, kadın öğrencilerin ortalamalarının 60 olduğu görülmektedir. Yani kadın cinsiyet grubundaki öğrencilerin erkek cinsiyet grubundaki öğrencilerden Arapça öğrenme açısından daha başarılı olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Üniversiteye Göre Median testi sonuçları

Faktör	Üniversite	N	Medyan Ortalama	Ss	Kruskal- Wallis H	P
Puan	Tokat Gov. Ünv.	101	40	20,10	37,659	0,000
	Yozgat Bozok Ünv.	64	60	21,02		
	Sivas Cum. Üniv.	204	65	25,45		

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin üniversitelerine göre yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=0,00<0,05$). Hangi üniversiteler arasında farklılık olduğu aşağıda Kruskal-Wallis 1- Way ANOVA çoklu karşılaştırma testi ile verilmiştir.

Tablo 9. Grupların ikili karşılaştırmaları

Kruskal-Wallis 1- way ANOVA			
Grup1-Grup2	Test istatistiği	Standart Hata	P
Tokat Gov. Ünv - Yozgat Bozok Ünv.	-61,833	17,014	0,001
Tokat Gov. Ünv - Sivas Cum. Üniv.	-79,120	12,957	0,000
Yozgat Bozok Ünv. - Sivas Cum. Üniv.	-17,287	15,258	0,772

Tablo 9 incelendiğinde yapılan çoklu karşılaştırma testine göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=0,00<0,05$). Tablo 8'e bakıldığında, ortalaması en yüksek olanın 60 ile Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri olduğu görülmektedir. Modeli gören öğrencilerin tamamı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden olması sebebiyle bu sonuç, Beş Kalıp Modeli'nin etkili olduğunun başka bir göstergesi durumundadır.

Sonuç

Arapçayı temel düzeyde öğrenmeye çalışan öğrencilerin nahivle (gramer) ilgili yaşadıkları zorluklar, çalışmanın ana teması açısından önem arz etmektedir. Gramer bakımından Arapça-Türkçe arasındaki farklılıklar içerisinde yer alan isim cümlesi, isim tamlaması ve sıfat tamlaması, sıralama ve mantık farklılıkları sebebiyle anadili Türkçe olan öğrencilerin Temel Arapça öğrenirken karşılaştıkları problemlerdir. Arapça öğrenirken birbirine karıştırılabilen terkiplerin özellikle isim cümlesi, izâfet ve sıfat terkiplerinin klasik ve modern nahiv kitaplarında birbirinden bağımsız ele alınması da problemi öğrenci için daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Beş Kalıp Modelinin bu zorlukları aşmada etkin bir çözüm olacağı düşünülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde, amaca uygun ders materyallerinin hazırlanması önem arz etmektedir. Etkin görsel ders materyalleri arasında, karikatür, afiş, illüstrasyon, resim-fotoğraf, şimşek kartlar ve grafik-tablolar sayılabilir. Ağırlıklı olarak görsel nitelikli teknolojinin hâkim olduğu asrımızda yeni nesil öğrencilerin, görsel algılarını ön plana çıkardığı tespiti sıklıkla yapılmaktadır. Öğrenci profili ile ders materyallerinin uyumlu olması yabancı dil öğretimini kolaylaştırmaktadır. Beş Kalıp tablosu, Arapça metinlerde en yoğun şekilde karşılaşılan beş terkipleri, birlikte ve bir resim bütünlüğünde sunan, görsel algıları daha güçlü olan yeni nesil öğrenciye hitap edecek tarzda hazırlanmış bir tablodur. Bu niteliği ile anadili Türkçe olan Arapça öğrencisinin yaşadığı metinlerde karşılaştığı terkipleri ayırt etme zorluğunu aşmasında etkili bir yöntem olacağı düşünülmektedir.

Beş Kalıp tablosu ikili isimden oluşmaktadır ve öğrencinin görsel algısına hitap etmektedir. Aynı ikili ismi kullanarak, her bir terkipleri alt alta sıralamak suretiyle öğrenci terkipler arasındaki farkları

görsel olarak hızlı ve etkili bir şekilde algılayabilmektedir. Tablonun içeriği, Arapça metinle sınırlı kalmaz. Aynı zamanda Türkçe karşılıkları ve Türk dili gramerindeki yapı isimlerini de kapsamaktadır. Böylece ismin tanım ve özelliklerini önceden öğrenmiş olan bir öğrenci bir bakışta tek bir sayfada, resim bütünlüğünde olguyu görmekte ve üç önemli terkihi birbirinden ayırt etmede kayda değer bir beceri kazanmaktadır.

Beş Kalıp modeli, uygulama ve pratiği hedefleyen bir çalışmadır. Maksat, öğrencinin Arapçayla ilk karşılaşmasında metinlerde geçen bu terkipleri basit bir yöntemle ayırt etmesini sağlayarak ona, Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Arapçaya çeviride, Arapça konuşmada, kompozisyon yazmada işlevsel bir beceri kazandırmaktır.

Modelin bir avantajı, kelimelerin anlamını bilmesede dahi öğrencilerin iki ismin yan yana gelerek oluşturduğu terkinin nasıl bir terkip olduğunu tespit ve teşhis edebilmesidir. Bu, öğrencinin motivasyonunu artırabilir ve Arapçaya karşı geliştirdiği olumsuz algıyı azaltabilir.

Kelime olarak جمع – الاعتلاء و العلو و النظم – anlamlarına gelen “terkîb”, terim olarak da iki veya daha fazla kelimedenden oluşmuş unsur demektir. Terkipler isnâd terkihi, takyîdî terkihi, gayr-ı takyîdî ve gayr-ı isnâdî olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Aralarında isnâd ilişkisi bulunan terkip, isnâd terkihidir. Aralarında mutlak olmayan bir ilişki bulunan terkip, takyîdî terkip adını alır. Bu nevi terkiplerdeki kayıt, izâfetle olursa izâfet terkihi, sıfatla olursa sıfat terkihi adını alır. Ne isnâd ne de takyîdî olan terkipler de üçüncü türü teşkil eder.

İsnâd terkibine cümle de denir ve cümle, temelde ikiye ayrılır. Genelde isimle başlayan cümle isim cümlesi, fiille başlayan cümle fil cümlesi kabul edilir. İsim cümlesinde müsned haber iken, müsned ileyh mübtedadır.

İsim cümlesinde mübteda genelde marifedir; haber ise nekredir. Mübteda genelde önce gelir; haber ise sonra gelir. Mübteda ve haber, nahiv şeması içerisinde merfû öğeler kategorisinde yer alır. Yalın halde bulunan isim cümlesinde haber, mübtedaya üç hususta uymak zorundadır. Cinsiyet, sayı ve irab.

Beş Kalıp'ın 1. kalıbı, isim cümlesi yani isnâd terkihidir. 2., 3., 4. ve 5. kalıpları ise nahiv terkiplerinden gayr-ı isnâdî terkihi kapsamındaki izâfet ve sıfat terkipleridir. Muzâfın başında ال, sonunda ise tenvin bulunmaz. Muzâf, cümledeki konumuna göre i'rab alırken, muzâf ileyh mecrûrdur.

Sıfat tamlaması ise temelde iki unsurdan meydana gelmektedir: Mevsûf ve sıfat. Diğer tabirle men'ût ve na't. Türkçedekinin tersine Arapçada önce mevsûf yani nitelenen isim, sonra ise sıfat gelir. Yalın sıfat tamlamasında sıfat, mevsûfuna dört hususta uyum sağlamak zorundadır: Belirlilik (marife-nekre), cinsiyet (müzekker-müennes), sayı (müfred-müsennâ -cem'i) ve i'rab (sonundaki alamet). Sıfat tamlamasında her iki unsur da marife olduğunda “belirli sıfat tamlaması”, nekre olduğunda ise “belirsiz sıfat tamlaması” olur. Bu durumda Türkçe çevirisi de farklılık arz eder. Mesela, حديقة واسعة ve حديقة واسعة kelimelerinden oluşan belirsiz sıfat tamlaması حديقة واسعة “geniş bir bahçe” şeklinde çevrilirken; belirli sıfat tamlaması الحديقة الواسعة ise “geniş bahçe” şeklinde çevrilmektedir. Arapçadan Türkçeye çeviri çalışmalarında bu önemli bir ayrımdır.

Beş Kalıp'ın içeriğini oluşturan beş terkip nahiv kaynaklarında herhangi bir karşılaştırma yapılmaksızın birbirinden bağımsız bölüm ve başlıklar halinde ele alınmıştır. Dolayısıyla bu terkipleri öğrenmeye çalışan kişiler, Beş Kalıp'ta sağlanan pratik bilgi ve tecrübeyi ancak uzun bir süreçte kazanabilmektedirler.

Nahiv kaynaklarında yapılan incelemeler, isim cümlesi, izâfet ve sıfat terkihi konularının aralarındaki benzerlik ve farklılıklar açısından herhangi bir mukayese yapılmaksızın müstakil

olarak ele alındığını, ayrıca Beş Kalıp modelinde olduğu gibi öğrencinin görsel algılamasına hitap eden tek bir resim halinde takdim edilmediğini göstermektedir. Bu ise öğrencinin zihninde söz konusu terkiplerin net bir resminin oluşmasına engel teşkil etmektedir.

Beş Kalıp Modeli uygulanırken öğrencilerin, Arapça terkipleri birbirinden ayırt edebilme becerisini geliştirmek amacıyla Kur'an merkezli etkinlik cetveli ve Beş Kalıp'la ilgili test uygulaması yapılması önerilmektedir. Bu tür uygulamaların, Arapça terkipleri tespit ve teşhis etme becerisini farklı boyutlarda güçlendirdiği gözlemlenmiştir. Çoğu Kur'an'dan ve özellikle ezberde bulunan örneklerin analizi sayesinde öğrencinin Kur'an metnine olan ilgi, bilgi ve sempatisi artmakta ve bu da Arapça öğrenmede önemli bir motivasyon oluşturmaktadır.

Araştırmada Yozgat, Sivas ve Tokat'ta bulunan ilahiyat fakültesi hazırlık sınıfı öğrencilerine bilgi testi uygulanarak, veriler toplanmıştır. Öğrencilerin teste vermiş oldukları cevaplar 100 puan üzerinden hesaplanmıştır, aynı zamanda öğrencilerin cinsiyet, metot alma durumu ve öğrenim gördüğü üniversite bulguları üzerinden analizler yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarında cinsiyete göre başarı düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir, kadın cinsiyet grubunun erkek cinsiyet grubundan daha başarılı olduğu görülmektedir. Üniversiteye göre yapılan analizlerde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu duruma göre en başarılı üniversitenin Sivas Cumhuriyet Üniversitesi olduğu görülmektedir. Beş Kalıp metoduna göre Arapça öğretimi alan öğrencilerin Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğrencisi olması, kullanılan metodun pozitif etkisinin olduğunu göstermektedir. Metot alan ve metot almayan durumuna göre yapılan analizde metot alan öğrencilerin ortalamasının 65, metot almayan öğrencilerin ortalamasının 50 olduğu görülmektedir. Bu durum Beş Kalıp Modeli'nin Arapça öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Abbâde, Muhammed İbrahim. (1984). *el-Cumletu'l-Arabiyye*. İskenderiye: Munşetu'l-Meârif.
- Abbâs, Hasan. (t.y.). *en-Nahvu'l-Vâfi* (15. baskı). Kahire: Dâru'l-Meârif.
- Abduttevvâb, Ramazan. (1997). *el-Medhal ilâ İlmi'l-Lugati ve Menâhici'l-Bahsi'l-Lugavî*. (2. baskı). Beyrut: Dâru'l-Hancı.
- Atiş, Sinem - Arslan, Mustafa. (2015). Yabancılara Türkçe öğretiminde dilsel becerilerin gelişimine etkisi bakımından ders materyallerinin önem derecelerinin analitik hiyerarşi süreci (AHS) ile belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 711-726.
- Ayle, Nidâl Fuâd Hüseyin. *et-Terâkîbu'n-Nahviyye fi'l-Kıssası'l-Kur'ânî*. Yüksek Lisans, el-Câmiatu'l-İslâmiyye, 2015.
- Bağdâdî, Abdullah b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Ukberî. (1992). *Mesâil Hilâfiyye fi'n-Nahvi*. (1. baskı). Muhakkik: Muhammed Hayru'l-Halvanî. Beyrut: Dâru's-Şark.
- Bağdâdî, Abdullah b. el-Huseyn b. Abdillâh el-Ukberî. (1995). *el-Lubâb fi ileli'l-Binâi ve'l-İ'râb*. (1.baskı). Şam: Dâru'l-Fikr.
- Basrî, el-Kasım b. Ali b. Muhammed b. Osman Ebu Muhammed. (2005). *Mulhatu'l-İ'râb*. (1. baskı). Kahire: Dâru's-Selâm.
- Becer, Emre. (2002). *İletişim ve Grafik Tasarım*. (3.baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Benli, Ali. (2016). Klasik Arapça tedrisatında tablo ve şemaların kullanımına bir örnek: Vakfikebirli Ali Rıza Efendi'nin Netâicu'l-Efkâr Haşiyesi -Adalı-i Cedid-. *Şarkiyat Mecmuası*, (28), 43-72.
- Cangir, Mücella. (2001). *İmam-Hatip Liselerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Cârim, Ali- Emîn, Mustafa. (t.y.). *en-Nahvu'l-Vâdih fi Kavâidi'l-Lugati'l-Arabiyye*. Kahire: ed-Dâru'l-

Mısıriyeti's-Suûdiyye.

- Curcânî, Abdulkâhir. (2003). *Delâilu'l-İ'câz fi İlmi'l-Meânî*. Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye.
- Curcânî, Ali b. Muhammed b. Ali ez-Zeyn eş-Şerif. (1983). *et-Ta'rifât*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Çelik, Levent. (2010). "Öğretim materyallerinin hazırlanması ve seçimi." *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* içerisinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010.
- Dıyâb, Ahmed. (2012). *Türklere Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Efe, Adem. (2008). Uzun Soluklu İslamcı Bir Dergi. *Marife Dergisi*, 24 (2), 157-180.
- Enbârî, Abdurrahman b. Ubeydullah el-Ensârî Ebu'l-Berekât Kemâleddin. (1999) *Esrâru'l-Arabiyye*. (1.baskı). Şam: Dâru'l-Erkâm b. Ebi'l-Erkâm.
- Enîs, İbrahim. (1978). *Min Esrarî'l-Arabiyye*. (6.baskı). Kahire: Mektebetu'l-Ancelo el-Mısıriyye.
- Esterâbâdî, Raddiyüddîn Muhammed b. el-Hasen. (1979). *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiye*. Beyrut
- Ferâhidî, el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm. (1995). *el-Cumel fi'n-Nahvi*. (5.baskı). Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Fîrûzabâdî, Muhammed b. Ya'kûb. (2005). *el-Kâmûsu'l-Muhît*. Beyrut: Müessesetü'r Risâle.
- Galâyeynî, Mustafa b. Muhammed Selim. (1993). *Câmiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*. (28.baskı). Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye.
- Gündüzöz, Soner. (2010). Arapça öğretiminde başvurulacak bazı yöntem ve teknikler: pedagojik bir değerlendirme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (29), 35-53.
- Hamevî, Muhammed b. Ebi Bekr Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim b. Sadullah. (2009). *Şerhu Nuketü'bni Hişâm min Kavâ'idü'l-İ'râb*. (1.baskı). Kahire: Mektebetu's-Sekâfeti'd-Dîniyye.
- Hâmid, Abdullah b. Hâmid. (t.y.). *en-Nahvu Silsiletu Ta'İlmi'l-Lugati'l-Arabiyye*. Bursa: Emin Yayınları.
- Hasan, Temmâm. (2006). *el-Lugatu'l-Arabiyye Ma'nâhâ ve Mebnâhâ*. Kahire: Âlemu'l-Kütüb.
- İbn Âcurrûm, Muhammed b. Muhammed b. Davud es-Sinhâcî. (1998). *el-Âcurrûmiyye*. Riyad: Dâru's-Sumey'î.
- İbn Akîl, Abdullah b. Abdurrahman el-Ukaylî. (t.y.). *Şerhu İbn Akîl alâ Elfiyeti ibn Mâlik*. Kahire: Dâru't-türâs.
- İbn Cinnî, Ebu'l-Feth Osman el-Mevsilî. (2000). *Sırru Sinâati'l-İ'râb*. (1.baskı). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn Cinnî, Ebu'l-Feth Osman el-Mevsilî. (t.y.). *el-Luma' fi'l-Arabiyye*. Kuveyt: Dâru'l-Kutubi's-Sekâfiyye.
- İbn Fâris, Ahmed b. Zekeriyâ Ebu'l-Huseyn. (1994). *Mu'cemu'l-Mekâyis fi'l-Luga*. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- İbn Fâris, Ahmed b. Zekeriyâ Ebu'l-Huseyn. (1997). *es-Sâhibî fi Fıkhı'l-Lugati'l-Arabiyye ve Mesâilihâ ve Sunenu'l-Arab fi Kelâmihâ*. (1.baskı). Muhammed Ali Beydun.
- İbn Hişâm, Abdullah b. Yusuf b. Ahmed b. Abdillâh b. Yusuf. (1984). *Şerhu Şuzûri'z-Zeheb fi Ma'rifeti Kelâmi'l-Arab*. Şam: eş-Şeriketu'l-Muttahide.
- İbn Hişâm, Abdullah b. Yusuf b. Ahmed b. Abdillâh b. Yusuf. (1993). *Evdahu'l-Mesâlik ilâ Elfiyeti ibn Mâlik*. Beyrut: Dâru'l-Fikr li't-Tibâa ve'n-Neşr ve't-Tevzî.
- İbn Hişâm, Abdullah b. Yusuf b. Ahmed b. Abdillâh b. Yusuf. (2005). *Mugni'l-Lebîb an Kutubi'l-Eârîb*. Kahire: Dâru't-Talâi.
- İbn Mâlik, Muhammed b. Abdullah b. Mâlik et-Tâi. (t.y.). *Elfiyetu İbn Mâlik*. Kahire: Dâru't-Teâvun.
- İbn Yaîş, Yaîş b. Ebi's-Surâyâ Muhammed b. Ali Ebulbekâ. (2001). Takdim: İmîl Bedî' Yakub. *Şerhu'l-Mufassal l'ibni Yaîş*. (1.baskı). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbnu'l-Hâcib, Cemaleddin b. Osman b. Ömer b. Ebi Bekri'l-Mısıfî. (2010). *el-Kâfiye fi İlmi'n-Nahvi*. (1.baskı). Kahire: Mektebetu'l-Âdâb.
- İbn Manzûr, Cemâluddîn Muhammed. (t.y.). *Lisânu'l-'Arab*. Kahire: Dâru'l-Ma'arif,
- İbnu'l-Useymin, Muhammed b. Sâlih. (2005). *Şerhu'l-Âcurrûmiyye*. Riyad: Mektebetu'r-Rüşd.

- İbnu's-Serrâc, Muhammed b. es-Sirrî b. Sehl en-Nahvî. (t.y.). *el-Usûl fi'n-Nahvi*. Lübnan: Muessesetu'r-Risâle.
- İpek, İsmail. (Temmuz 2003) Bilgisayarlar, Görsel Tasarım ve Görsel Öğrenme Stratejileri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*. 3. <http://www.tojet.net/articles/v2i3/239.pdf>.
- İşler, Emrullah. (2002). Arapça ve Türkçede Ortaçlar -Karşıtsal Çözümleme-. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*. 2(7), 99-111.
- Îd, Muhammed. (t.y.). *en-Nahvu'l-Musaffâ*. Kahire: Mektebetu'ş-Şebâb.
- Komisyon. *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 2005.
- Lebedî, Muhammed Semir Necib. (t.y.). *Mu'cemu'l-Mustalahâtî'n-Nahviyye*. Beyrut: Dâru'l-Furkân.
- Lugrâm, Abdulcelîl. *et-Terkîbu'l-İsnâdî fi Dîvânî İbni'l-Ebbâr*. Yüksek Lisans, Vehran, 2011.
- Muberrred, Muhammed b. Yezîd b. Ebu'l-Abbâs. (1997). *el-Kâmil fi'l-Luga ve'l-Edeb*. (2.baskı). Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî.
- Muberrred, Muhammed b. Yezid b. Ebu'l-Abbâs. (2010.). *el-Muktedab*. Beyrut: Âlemu'l-Kutub.
- Necdî, Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım el-Âsımî. (1988). *Hâşiyetu'l-Âcurrûmiyye*. Suudi Arabistan: Yayıncı bilgisi yok.
- Özdemir, Selin. (2019) *Yabancı Dil Öğretiminde Görsel Materyalin Dinleme Becerisine Etkisi*. Yüksek Lisan Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Özsunar, Aysun. (2018). *Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar ve Görsel Materyallerin Kullanılması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salihi, İpek. (2018). *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Görsel Kullanımının Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Sâmerrâî, Fâdıl Sâlih. (2007). *el-Cumletu'l-Arabiyye Te'lîfuhâ ve Aksâmuhâ*. (2.baskı). Ürdün: Dâru'l-Fikr.
- Serrâc, Muhammed Ali. (1983). *el-Lubâb fi Kavâidi'l-Luga ve Âlâtî'l-Edeb en-Nahvu ve's-Sarfu ve'l-Belâga ve'l-Arûz ve'l-Luga ve'l-Mesel*. (1.baskı). Şam: Dâru'l-Fikr.
- Sîbeveyh, Amr b. Osman b. Kanber el-Hârisî. (1988). *el-Kitâb*. (2.baskı). Kahire: Mektebetu'l-Hancı.
- Sînî, Mahmud İsmail – Seyyid, İbrahim Yusuf - Şeyh Muhammed, er-Rifâ'î. (t.y.). *el-Kavâidu'l-Arabiyyetu'l-Muyessere (Silsiletun fi Ta'lîmi'n-Nahvi'l-Arabiyyi li-gayri'l-Arab)*. Medine: Ma'hedu'l-Lugati'l-Arabiyye-Câmiatu'l-Melik Suûd.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celâleddîn. (1966). *Şerhu Şevâhidi'l-Mugnî*. Beyrut: Lecnetu't-Turâsi'l-Arabî.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celâleddîn. (2011). *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fi'n-Nahvi*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celâleddîn (t.y.). Muhakkik: Hindâvî, Abdulhamid. *Hem'ul-Hevâmi fi Şerhi Cem'î'l-Cevâmi*. Mısır: el-Mektebetu't-Tevfikîyye.
- Tehânevî, M. Ali el-Fârûkî. (1996). *Mevsûatu Keşşâfi Istilâhâtî'l-Ulûm ve'l-Funûn*. Beyrut: Mektebetu Lubnan Nâşirûn.
- Teftâzânî, Sa'duddîn. (2008). *Muhtasaru't-Teftâzânî alâ Şurûhi't-Telhîs*. Kahire: Dâru'l-Besâir.
- Yanpar, Tuğba. (2007). *Öğretim Teknolojileri Materyal Tasarımı*. (8.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer. (1993). *el-Mufassal fi San'ati'l-İ'râb*. (1.baskı). Beyrut: Mektebetu'l-Hilâl.
- Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer. (1990). *el-Mufassal fi İlmi'l-Luga*, (1.baskı). Beyrut: Dâru İhyâi'l-Ulûm.
- Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer. (1998). *Esâsu'l-Belâga*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.